

Anton Štefánek, slovenská sociologie a dnešek

Několik poznámek k současnému stavu
marxistické kritiky a analýzy hlavních postav
československé nemarxistické sociologie

ALEXANDER FAZIK
Vojenský historický ústav, Praha

KAREL BLÁHA
Vojensko-politická fakulta, Bratislava

Současné úsilí našich sociologů je charakterizováno úkolem obnovit a tvořivě uplatnit marxisticko-leninské principy v československé sociologii, prosadit v ní soudobé exaktní metody a zvýšit účinnost i možnosti společenského uplatnění získaných poznatků.¹

Domníváme se, že vedle těchto vysoce aktuálních úkolů nemůžeme podceňovat a zanedbávat ani marxisticko-leninské hodnocení minulosti české a slovenské sociologie. Při hlavním úsilí o analýzu a nápravu chyb posledních let bychom se měli postupně vracet i ke skutečně marxistickému přístupu v hodnocení české a slovenské buržoazní sociologie. Je to nutné i proto, že v současné době nemáme pro posluchače vysokých škol ani pro širší veřejnost žádné vhodné marxistické syntetické dílo o dějinách české a slovenské sociologie a kromě Masaryka ani jeden představitel nemarxistické sociologie nebyl dosud u nás podroben publikované monografické analýze. Československá sociologická historiografie je teprve v počátcích. Není tedy divu, že u nás dosud existují iluze o „velké“ minulosti naší sociologie, opomíjející navíc marxistickou tradici sociálních výzkumů a filosoficko-sociologické literatury.

Určitým problémem, příznačným pro českou sociologii dodnes, je poměrně malá informovanost českých sociologů o sociologii slovenské. Tuto neinformovanost nejlépe dokládá skutečnost, že když se vysloví jméno A. Štefánek, mnozí hned začnou mluvit o postavě generála Štefánika.

Z hlediska potřeb vzájemné informovanosti je nutné připomenout, že předsednictvo Slovenské akademie vied projednalo a schválilo v listopadu 1970 zprávu o současném stavu a perspektivách rozvoje sociologie na Slovensku. Na základě této analýzy byly již rozpracovány konkrétní úkoly zaměřené výzkumné práce Sociologického ústavu SAV na léta 1971–1975.

Jedním z podkladů pro současné úkoly je i hodnocení minulosti slovenské sociologie, jak je uvedeno v tomto dokumentu. Sociologie na Slovensku patří mezi nejmladší vědní obory. Začátky jejího formování spadají do období buržoazní republiky. Hospodářská a kulturní nerozvinutost Slovenska znemožňovala rozvoj zejména akademické sociologie. Na druhé straně tyto nepříznivé sociální a kulturní podmínky podnítily pokrokovou inteligenci na Slovensku, která se soustřeďovala v různých pokrokových spolcích, jako DAV, Sarló, Detvan, Spolok socialistických akademikov atd., a na základě konkrétního materiálu o hospodářské a kulturní zaostalosti Slovenska poukazovala na nevyhnutelnost řešení ekonomických otázek. Už v tomto období se na Slovensku formují dva základní směry sociologie: sociologie vycházející z teoretických východisek idealistických a sociologie inklinující k teoretickým základům marxistické sociologie. Období tzv. Slovenského státu znamená pak státní kodifikaci sociologie idealistické, poznamenané klerofašismem.

Národní a demokratická revoluce, která přerostla v revoluci socialistickou, přinesla současně i vítězství marxisticko-leninské vědecké teorie. V politickém a zejména v ideologickém střetnutí s buržoazií se předmětem boje stala i sociologie. V období 1945–1950 vychází slovenská sociologie převážně z idealistických filosofických a metodologických základů. Boj proti takto orientované sociologii se u nás často interpretoval jako boj proti sociologii vůbec, přestože v komunistickém hnutí i v teoretické oblasti se již dávno předtím vytvořily základní předpoklady pro rozvoj marxisticky orientované sociologie. Sociologické metody používali již klasikové marxismu-leninismu K. Marx, B. Engels a V. I. Lenin. Právě práce klasiků marxismu-leninismu mají stěžejní význam pro marxistickou

¹ *Úkoly sociologie* (Rozhovor s J. Filípem), Mladá fronta, 24. 7. 1970, s. 3.

sociológii dneška a pro její další rozvoj.

Současně je však třeba zaujmout konstruktivně kritické stanovisko k těm koncepcím a postavám nemarxistické sociologie, které vývoj sociologického myšlení výrazně ovlivnily.

Jestliže zastáváme názor, že i dnes mají na stránkách našeho odborného tisku místo kritická pojednání ze sociologické minulosti našich národů — o těch, kdož pozitivně či negativně ovlivňovali a mnohdy svým dílem dosud ovlivňují sociologické myšlení u nás — není náhodou, že ve slovenské sociologii přicházíme s osobností Antona Štefánka.

Anton Štefánek (1877–1964) je totiž bezesporu největší postavou slovenské nemarxistické sociologie. Studoval filosofickou fakultu ve Vídni v letech 1898–1904 a zde také začínal svoji dráhu jako středoškolský profesor. Dlouhá léta se věnoval žurnalistice. Byl veřejně činný ve slovenských národních spolicích a nejmladším obdobím své činnosti patří ke generaci hlasitů. Působil i v Budapešti a v Praze. Po roce 1918 vstoupil do státních služeb nejprve jako referent ministerstva školství a ošvěty s plnou mocí pro Slovensko. V roce 1925 se stal poslancem a v roce 1929 ministrem školství. Byl dlouholetým členem redakčního kruhu Sociologické revue. Od roku 1937 byl profesorem aplikované sociologie na Komenského universitě v Bratislavě, kde působil až do roku 1949. Zúčastnil se i Slovenského národního povstání a po osvobození byl též rektorem bratislavské university.

Politicky byl Štefánek plně spjat s masarykovsky orientovaným čechoslovakismem. V sociologii byl zakladatelem a hlavou tzv. sociografické školy na Slovensku² a zabýval se zejména otázkami nacionalismu a agrarismu. Přestože bývá zařazován mezi bezprostřední žáky T. G. Masaryka, což v jeho základních, zejména politických postojích odpovídá pravdě, má ve své sociologii mnoho osobitého. Tuto Štefánkovu osobitost snad nejlépe vystihuje T. Ollík: „Štefánkov postoj bol predovšetkým determinovaný slovenskými pomerami

a tradíciou, ako aj postavením a miestom autora v nich a jeho praktickou činnosťou. Aj keď nás Štefánek zaujíma hlavne ako sociológ, a preto vyčleňujeme z jeho činnosti sociologickú prácu, predsa len musíme pri analýze vychádzať aj z ostatnej jeho mnohostrannej činnosti a jeho celkového pôsobenia. Štefánek bol totiž celým svojim životom príliš spätý s aktuálnym spoločensko-politickým a politicko-kultúrnym dianím, než aby to nemalo vplyv aj na jeho vedeckú aktivitu. Tu je zaiste aj ďalšia príčina, prečo na Slovensku nemožno hovoriť o „sociografickej škole“, ktorú by bol Štefánek vytvoril. Závislosť Štefánkovej sociografie od jeho celoživotnej verejnej činnosti vytvára svojrázny typ osobnosti, ale aj natoľko svojrázny typ prístupu k sociálnej realite, že je v tejto svojráznosti aj svojbytný, neopakovateľný a nereprodukovateľný v nasledovníkoch alebo žiakoch. Štefánek svojim životom prekleňuje príliš dlhé obdobie, bohaté na premeny a udalosti, na ktorých sa aj on sám podieľal. A jeho sociografia je produktom tohto jeho životného rozpätia. Preto sa v nej svojským spôsobom snúbi tradičná problematika a postupy, charakteristické pre predrevratové pomery, buditeľstvo a začiatky hlasizmu s poprevratovou problematikou, ako ju absorboval a na ňu pôsobil práve taký typický predstaviteľ hlasizmu na Slovensku, akým bol Štefánek. V tejto súvislosti Štefánkova sociografia reprezentuje aj svojrázne úsilie obliecť do moderného sociologického rúcha národno-buditeľské snaženia v tradičnom poňatí. Toto úsilie spoluurčujú aj jeho politické a ideové postoje — jeho čechoslovakizmus a agrarizmus. Slovensko vidí vcelku cez prizmu zaostaleho roľníckeho vidieka, neberie príliš na zreteľ vývojové zmeny, ktorými začína prechádzať a v ktorých je jeho perspektíva a najmä ich možné a nevyhnutné dôsledky.³ A hoci sám na školskom úseku o tieto zmeny svojho poňatia aj usiluje, na celkovosti jeho pohľadu to v podstate nič nemení. Pravda, najmarkantnejšie sa to všetko prejavuje v nedocenení spoločensko-sociálnych problémov a triednych zápasov s ich revo-

² Nejde o „školu“ v pravém slova smyslu. Někteří autoři hovoří o „sociografickém kruhu“, T. Ollík zdůrazňuje okolnost, že Štefánek fakticky neměl ve své sociografii trvalé spolupracovníky ani následovníky. Viz Ollík T., *Sociológia a spoločenský vývin na Slovensku v rokoch 1945–1949*, Sociológia č. 2' 1970, s. 179.

³ Štefánkov pohľad na Slovensko je konzervujúci, a nie dynamický. Pozri napr. jeho úvahy o roľníctve v *Dostlove* k jeho *Základom sociografie Slovenska*. („Roľníctvo . . . svojou štruktúrou a svojim duchom typizuje národ“; jeho „duch“ a „prostredie“ je „posledným útočiskom pred mechanizáciou, davovosťou a šedivou urbanizáciou“ apod. — A. Štefánek, c.d., s. 396.) (Poznámka č. 20 v cit. stati T. Ollíka.)

lučným vyústením, najmä úlohy robotníctva, jeho hnutia, stranícko-politickej reprezentácie, danej politickou stranou marxistického typu, a pokiaľ ide o ideologický a teoretický aspekt, prirodzene, v nedocenení marxistickej teórie, ktorú zväčša jednoducho ignoruje.“⁴

Domnívame sa, že touto charakteristikou se T. Olík dostal z dosavadných marxistických pokusů o hodnotení A. Štefánka nejdále. Pripojíme-li k této charakteristice bibliografii přiloženou k tomuto článku, získáme obraz historického rozpětí Štefánkovo osobnosti, obraz základního okruhu jeho zájmů a činnosti. Ukazuje se, že by nebylo správné jej přeceňovat ani podceňovat. Vymazávání určitých postav z naší historie se nám v minulosti zejména u mladé generace vymstilo a vedlo často k jejich idealizaci a fetišizaci. Štefánek je především omezen dobou, ve které působil. Dnes jej širší veřejnost slovenská ani česká téměř nezná. (I v bratislavské univerzitní knihovně při prvním dotazu bývá zaměňován se Štefánikem.) Tím větší však je nebezpečí „falešných interpretů“. Nebylo by jistě na místě oživovat v široké veřejnosti osobnost nemarxistické vědy a buržoazní politiky, která navíc nezanechala po sobě trvalé stopy v povědomí národa. Na druhé straně však A. Štefánka zná a pamatuje si celá generace humanitní inteligence bratislavské university a na jeho jméno narazí každý vysokoškolský student, zabývající se dějinami sociologie anebo politiky Slovenska. Tento dvojitý význam osobnosti A. Štefánka by měl být zhodnocen především tím, že mu dáme správné místo v dějinách slovenské sociologie, ale že nebudeme glorifikovat jeho osobu a nekriticky se zhlížet v díle, které v dnešních podmínkách socialistické společnosti i vědy patří minulosti.

O Štefánkovi bylo u nás již napsáno několik studií. Hlavní z nich uvádíme v bibliografické příloze. Ta by také mohla být východiskem jeho dalšího kritického hodnocení. Jak již bylo naznačeno, Štefánkův život a dílo má zhruba dvě roviny: rovinu veřejného pracovníka, žurnalisty a politika na jedné straně a rovinu vysokoškolského pedagoga a vědeckého pracovníka na stra-

ně druhé. Obě roviny ve skutečnosti nelze oddělit, v jeho osobnosti a díle často splývají a doplňují se. Již dobové slovníky označovaly Štefánka jako „slovenského politika a sociologa, obírajícího se zvláště sociologií národa“.⁵ A právě v zaměřenosti na nacionalismus vidíme Štefánkovo prolínání teorie a praxe.

Cím se dá vysvětlit, že ve Štefánkove sociologii byla tak výrazná zaměřenost na problematiku vlastního národa? Genezi bychom mohli hledat asi již v buditelském období jeho života. Sám pak na tuto otázku odpovídá hned v prvních slovech svého hlavního díla: „Sociologická veda získala si příslušnou popularitu aj na Slovensku. Očakávajú od nej posilnenie najmä malých národov a štátov, najväčšími ohrozených moderným imperializmom. Vidieť to najlepšie u našich susedov. Česi, Maďari, Rumuni venujú sociológii nie malú pozornosť a stvorili na tomto poli cenná diela, vedeli ju účinne zapojiť i do svojej politiky, školskej a ľudovej výchovy.“⁶ Toto autorovo tvrzení úzce souvisí s jeho vlastní angažovaností ve společenské praxi. Sám k tomu napsal: „Nezastávam síce slepo pozitivistické názory Comteove, ale jeho výrok, že sociológia musí byť úzko spojená so životom a musí mu slúžiť ako životodarný princíp, sotva narazí na odpor.“⁷ Štefánek se pro boj za národní zájmy svého národa angažoval ještě v době ohrožení existence slovenského národa před první světovou válkou. Později přistoupil na čechoslovakistické řešení této otázky. Jeho postoje měly progresivní prvky, později jej však jeho angažovanost pro buržoazní řešení přes některé jeho pozitivní zásluhy o slovenské školství dovedla k obhajobě československé jednoty na buržoazních principech a nakonec, jak uvidíme dále, opouští zčásti i čechoslovakismus. V teorii postupoval Štefánek někdy velmi citlivě (zejména v otázkách slovenského jazyka),⁸ v praktické politice musel však postupovat jednoznačněji a často i konzervativněji. Domnívame sa, že právě chybějící dělící čára mezi teoretickou a praktickou stránkou Štefánkova díla a činnosti vytváří i dnes obtíže při jeho hodnocení a posuzo-

⁴ Olík T., *Sociológia a spoločenský vývin na Slovensku v rokoch 1945–1949*. (Anton Štefánek a rozklad sociografie.) = *Sociológia* č. 2/1970, s. 183 až 184.

⁵ Kratochvíl J., Černocký K., Charvát O., *Filosofický slovník*, Brno 1937, s. 546.

⁶ Štefánek A., *Základy sociografie Slovenska*, Bratislava 1945, s. 9.

⁷ Tamtéž.

⁸ Štefánek A., *Príspevok ku československému bilingvizmu*, *Sociologická revue* č. 1/1931, s. 20–28.

vání.⁹ Zatímco akademická, teoretická, výzkumná a zčásti publicistická činnost Štefánkova má dodnes co říci a přinesla trvalé hodnoty v některých názorech i empirických údajích, které získal, pak jeho politickopraktická činnost při výstavbě československého buržoazního státu má zcela jiný charakter a přes některé pozitivní rysy ji musíme v převážné míře považovat za již ve své době objektivně konzervativní, a dokonce v dalším jeho životě za stále více regresivní a archaickou. Je zajímavé, že až na malé výjimky zaznamenali tento vývoj téměř všichni představitelé nemarxistické sociologie starší generace.

Přes rozpornost své osobnosti a různé hodnocené teoretické a metodologické problémy své sociologie zanechal Štefánek jedno velké dílo: *Základy sociografie Slovenska*. Tato kniha, napsaná v letech 1943–1944, vyšla jako 3. díl Slovenské vlastivedy v listopadu 1945. Má 440 stran velkého formátu a je to vlastně celoživotní vrcholné dílo Štefánkova sociologického usilování o zobrazení a popsání Slovenska vlastním sociologickým způsobem. Teoretické zdroje tohoto díla ponecháme stranou. Byly již podrobeny kritice jinde a navíc patří dnes v sociologii minulosti. Protože však toto dílo je českým čtenářům málo známé, uveďme jeho obsah, rozdělený do 9 kapitol:

- I. Teoretické základy sociologie a sociografie
- II. Sociologický rozbor společnosti (venkov, inteligence, byrokracie, národovectvo)
- III. Demografie (sňatkovost, porodnost, vystěhovalectví, patografie)
- VI. Kultura duchovní (školství, literatura, bibliografie)
- V. Kultura hmotná (hospodářství, družstevnictví, povolání)
- VI. Národnostní menšiny na Slovensku
- VII. Češi na Slovensku
- VIII. Dělnická otázka na Slovensku
- IX. Doslov

Vidíme, že nejcennějším na celé knize nebudou asi teoretické zdroje a definice, ale určitá logika a obsah složení sebraného empirického materiálu, odkazy na použitou literaturu, prameny, statistiky atd.

Zřejmě pod vlivem doby, kdy dílo vznikalo, nalezneme zde výrazný odklon od původního autorova českoslovákismu: „Dnes vidíme jasne, že nebolo možné preklanúť storaké protivity, ktoré sa za 20 rokov Československej republiky nahromadily medzi Čechmi a Slovákmi. Jedna z hlavných príčin rozkoľu bol priveľký prílev českých úradníkov, priemyslníkov, obchodníkov na Slovensko a prílišné uplatňovanie českého jazyka, protiklerikálnych a socialistických myšlienok. Štruktúra duchovná, hospodárska a politická u Čechov bola značne odlišná od slovenskej.“¹⁰ Tyto své závěry dokládá pak čísla o počtech Čechů na Slovensku.

Štefánek i nadále vidí slovenský národ především ve venkovském obyvatelstvu, i když řešení dělnické otázky nakonec věnuje samostatnou kapitolu. Bezděčně tu přiznává i vliv marxismu na dělnickou třídu: „Niet pochyby o tom, že slovenský robotník, vychovaný a žijúci v slovenskom okolí, nelíši sa mentálne od svojho okolia, i keď je v otvorenom odboji proti svojim chlebobdarcom a inklinuje k marxistickému alebo inému socializmu.“¹¹ „Vývin robotníckeho hnutia v ostatných 150 rokoch je stále pestrejší a aktívnejší. Dáva takrečeno XX. storočiu pečat socialistickej prestavby spoločenskej. Avšak konkretizovanie všetkého toho, čo sa zdalo byť včera ešte utopizmom, závisí od uskutočnenia obrovskej svetovej koncentrácie a organizácie aj od uniformity svetovej produkcie a solidarity najmä uvedomelého a slobodného robotníctva, deľby práce a deľby hospodárskej materie pre celý svet. V druhej svetovej vojne uplatnili sa technické i psychické energie v takých gigantických rozmeroch, že a priori nie je vylúčená možnosť uskutočnenia radikálnej prestavby hospodárskeho, a tým i politického života ľudskej civilizácie.“¹²

Metodicky, přes pohrdlivý názor některých dnešních „sociologů“, kteří v sociologickém výzkumu vidí jen dotazníky, je sympatické Štefánkovo úsilí opřít svá tvrzení o hotové objektivní údaje, statistiky, analýzu dokumentů atd. Celkově je možno říci, že ani dnešní komparace s minulostí, ani propaganda převratných změn sociální struktury Slovenska za dobu socialistické

⁹ Většina studií o Štefánkovi přechází mlčením éru tzv. Slovenského státu.

¹⁰ Štefánek A., *Základy sociografie Slovenska*, Bratislava 1945, s. 383–384.

¹¹ Tamtéž, s. 392.

¹² Tamtéž, s. 394.

výstavby se nemůže bez takovýchto údajů o minulosti našich národů obejít. Slovenská sociologie to má usnadněno, v české sociologii dílo podobné Štefánkovi chybí.

Nechtěli a nemohli jsme podat vyčerpávající charakteristiku dějin slovenské sociologie a jejích postav. Pokusili jsme se jen naznačit směr našeho uvažování nad nemarxistickou sociologií na jedné z postav dějin naší sociologie. Na závěr bychom však vyslovili některé závěry obecnějšího charakteru.

1. Marxisticko-leninská východiska pro další rozvoj naší sociologické činnosti musí být trvalou zárukou i pro kritický a principiální postoj ke všem buržoazním a nemarxistickým sociologickým koncepcím.
2. Při plnění aktuálních úkolů společenské objednávky dneška se nemůžeme vyhýbat ani pohledu nazpět, do bližší či vzdálenější minulosti naší české a slovenské sociologie. Překonat iluze z období buržoazní éry naší sociologie, vlivy pozitivismu a revizionismu v sociologii patří k nejaktuálnějším úkolům angažované marxistické sociologie.
3. Je nutné však podotknout, že zjednodušené představy o minulosti zabraňovaly a zabraňují vidět vazby mezi pozitivními, racionálními momenty nemarxistické sociologie na jedné straně a z marxismu vycházející sociologie na straně druhé. A zde někde je východisko pro kontinuitu sociologického myšlení.
4. Cílem historiků naší sociologie by mělo být vytvoření syntetických dějin české a slovenské sociologie. K tomu může přispět jedině série monografických studií a cílevědomá kolektivní práce, opřená o filosoficko-sociologické myšlení u nás i o marxistickou kritiku buržoazní sociologie vůbec.

Přehled samostatných statí pojednávajících o díle Antona Štefánka:

Čep T., *K šedesátinám PhDr. Antona Štefánka*, Sociologická revue č. 1—2/1937, s. 253 až 255.

Gula P., *Sociológia národa a nacionalizmu u Štefánka*, Sociologický zborník č. 2/1947.

Gula P., *Sociológija slovensko-maďarského pomeru v predprevratových rokoch u Štefánka*, Sociologický zborník č. 1—2/1947, s. 9—34, 87—97.

Slávik D., *Brněnská sociologická škola a A. Štefánek*, Brněnská sociologická škola, Brno 1967, s. 65—75.

Šuran K., *Štefánkove teoretické a metodologické východiská v Základoch sociografie Slovenska*, v: O koncepci dějin československé sociologie (Materiály ze symposia), Brno, SA 1968, s. 201—214.

Šuran K., *K sociologickému dielu Antona Štefánka*, Svet sociológie, č. 4/1969, s. 6—14.

Ollík T., *Sociológia a spoločenský vývin na Slovensku v rokoch 1945—1949* (Anton Štefánek a rozklad sociografie), Sociológia č. 2/1970, s. 175—187.

Fazík A., *Štefánek a slovenská sociológia*, Sociológia č. 3/1970, s. 301—307.

Резюме

Фазик А.—Блага К.:

Антон Штефанек, словацкая социология и современность

(Несколько замечаний о современном состоянии марксистской критики и анализа главных представителей чехословацкой немарксистской социологии).

Почти все наши социологи констатируют, что в исследовании истории социологического мышления существует большой пробел. Насколько велика неинформированность некоторых чешских социологов, доказывает лучше всего то, что при имени А. Штефанека многие сразу же начинают говорить о генерале Штефанеке.

Авторы предлагают свою статью как исследование о марксистском анализе и марксистской оценке истории словацкой социологии путем исследования деятельности одного из ее представителей. Не случайно, что эта тема является одной из задач, разработка которой запланирована в ИС САН в 1971—1975 гг. Наш интерес к истории словацкой социологии и ее представителя не является, следовательно, самоцелью или интересом чисто академическим. Он основан на потребностях развивающейся современной социальной практики. В этом заключается смысл анализа истории социологического мышления. Только глубокий и всесторонний марксистский анализ может показать нам, в чем заключается прерывность и непрерывность социологических исследований.

Авторы анализируют проблемы истории словацкой социологии и прежде всего ее представителя А. Штефанека в широком контексте данной социокультурной действительности. Конкретный исторический разбор исследования проблем нам показывает, насколько различную функцию имела словацкая социология и ее представители на разных исторических этапах. Не случайно, что в центре внимания авторов — проблема А. Штефанека, который относился к немарксистски ориентированным социологам. Тем самым был определен и лимит его научной работы. В последний период своей жизни А. Штефанек начал склоняться в своих исследованиях к марксизму, кроме того, появились ясные признаки того, что он начал отходить от масаркизма, сильным приверженцем которого он был до этого. (Более подробно этими вопросами занимается А. Фазик в своем дискуссионном выступлении на семи-

наре «О методологии истории социологии в Словакии», опубликованном в журнале «Социология», 1970, № 4).

Авторы статьи попытались осветить свой собственный взгляд на историю словацкой социологии и ее представителя. Они придерживаются точки зрения, что более глубокий взгляд на выше приведенную проблему может дать не одна, а целая серия марксистских исследований. Это — путь преодоления влияния так наз. модности и иллюзий об истории нашей социологии, методологические позиции которой были преимущественно позитивистскими. На этом уровне мы можем видеть размеры дисконтинуальности. Необходимо, однако, подчеркнуть, что упрощенные представления о прошлом мешали и до сих пор мешают видеть взаимосвязи между положительными, рациональными моментами немарксистской социологии, с одной стороны, и исходящей из марксизма социологии, с другой стороны. Где-то здесь находится точка непрерывности социологического мышления.

Summary

Fazik A. - Bláha K.: Anton Štefánek, Slovak Sociology and the Present

Almost all our sociologists agree upon a large gap existing in the cognition of the history of sociological thinking. The lack of information on the part of some Czech sociologists may best be demonstrated by the fact that, as soon as A. Štefánek's name is mentioned, many of them immediately begin to speak of the personality of General Štefánik.

The authors conceive their paper as a contribution to both the Marxist analysis and the Marxist evaluation of the history of Slovak sociology, using the example of one of its representatives. It is by no means accidental that this is one of the tasks to be solved by the Sociological Institute of the Slovak Academy of Sciences in 1971–1975. Thus, our interest in the history of Slovak sociology and its leading figures is neither self-purposeful nor purely academic. It follows from the urgent needs of the developing social practice of our time. In this lies the sense of the analysis of the history of sociological think-

ing. It is the deep and many-sided Marxist analysis that can show us both the discontinuity and the continuity of sociological research.

The authors analyse the problems of Slovak sociology and its prominent figures — and, first of all, A. Štefánek — in the broader context of the given socio-cultural reality. A concrete historical view of examining the problems reveals the different functions performed by the Slovak sociology and by its representatives in the various historical stages. It is not by chance that the problem of the personality of A. Štefánek (who belonged to the sociologists with a non-Marxist orientation) is in the center of the authors' attention. This also set the limits to his scientific studies and efforts. In the last period of his life, A. Štefánek tended to Marxism in the area of scientific research; there were also distinct signs of the fact that, in many respects, he began to free himself from Masaryk's influence — even though he had been one of his strong followers before.

This is dealt with in more detail in A. Fázik's contribution in the seminar "Methodology of the History of Sociology in Slovakia," published in the journal *Sociológia* (No. 4, 1970).

The authors of the paper have attempted to present their partial view of the history of Slovak sociology and its leading figures. They uphold the opinion that only a whole series of Marxist monographic studies, and not a single one, may yield a more exhausting view of the mentioned problem. This is the way to overcoming the influences of the so-called fashionableness and illusions in the area of the history of our sociology whose methodological starting-points were predominantly positivistic. At this level, the dimensions of discontinuity can be seen. It is, however, necessary to point out that simplified ideas about the past have prevented and do prevent us from seeing the connections between the positive, rational moments of the non-Marxist sociology on the one hand, and of the sociology proceeding from Marxism on the other. And somewhere here lies the crux of the continuity of sociological thinking.